

המנין בצירי, בציר-טלוסט

לזכר הישרים ההתמימים מבני עירי, השלמים עם השם ועם עצמם,
שבילדוחי אהבוני ומינקוני וביקשו לראותני הולך בדרך הישר. ואני טניתי
מהם לדרך-החפשים, יתר עם כל הנערים, והצטערו עלי הרבה. בחץ
ואלבוות הוא היודע, כמה דאב לבי על-כך. והרי לא מהם ביקשתי להתרחק,
אלא מחייהם, מחיי הגלות. ת.נ.צ. ב.ה.

בְּכַל בְּקָר וּבְקָר שׁוֹמֵעַ אֲנִי קוֹל שׁוֹפָר בָּא מֵאֵהֶל מֵאִירִי,
וַיִּזְדַּע אֲנִי שֶׁהֵגִיעַ אֱלֹוֹל – וְהֵלֵב מִתְרַגֵּשׁ וְהוֹלֵם,
וְאֱלֹוֹל-שֶׁל-יְלָדוֹת מִתְעוֹרָר בְּנִפְשֵׁי וְעוֹלָם שְׁמוֹג הוּא מִצִּירִי,
וַיִּצְיַנִּי צְצוּמוֹת וְפָנִי דְמוּמוֹת וְהַמָּס הַזֶּה וְחוֹלָם.

וְהוּא בָּא, הַחֲלוּם, בָּרֵב גָּוֶן וְקוֹל וּבָרֵב פְּרָטִים וְצִנְיָן,
וּמִרְאָה לִי הַפֶּל מִפְּרָשׁ וּבְרוּר וּבְלֹא שׁוּם פְּקוּק וְהַסּוּס,
וְעוֹלָה בִי הִרְהוּר: הַאֲמָנָם, הַשְּׁנָה, הַאֲמָנָם לֹא יִהְיֶה שָׁם מִנְיָן,
אִף אֶחָד וְיִחִיד לֹא מִנְיָן בְּסַגִּים בְּצִירִי, בְּצִירִי, בְּצִירִי-טְלוֹסְטוּ

וְעוֹלָה בְּלִבִּי מִיֵּן רְצִיּוֹן-שֶׁל-יְלָדוֹת, מִיֵּן רְצִיּוֹן מְעוֹלָם הַקְּדִיתוֹת
(וְאוֹלָם הֵן בְּלִבִּי, עוֹדְנֵי קְטָנִים, הֵן בְּלִבִּי הָאֵל מִנֵּי בְּקָדוּ!)
שֶׁבְּלִלְהָ-בְּלִלְהָ בָּאִים הַמֵּתִים, צְטוּפֵי תְּכָרִיכִים, טְלִיתוֹת,
הַמּוֹנִים-הַמּוֹנִים הֵם עוֹלִים מִקְבָּרָם וּבֵית-אֵלָה בָּאִים הֵם בְּסֶפֶד...

ובקול לחישה הנשמצע אף להם השליס-צבור מלחש,
ובלחש-ורחש, חשאי שבחשאי, משיבים לבושי טליתים,
ונורא ומלא-הוד המחנה הלילי... ואם כן — ואם כן נדאי יש
השנה, השנה גם מנין בצירי — ומנין מה גדולו — של מתים...

ועולה על דפתי מחשבה, שיהנה המנין לא-דוקא רק בליל,
גם ביום, גם בצעם היום, שיהנה זה מנין המתים המדקרו
הן אין ילד אחד יהודי בחיים, שיראה ויירא, יבהל,
אין אשה יהודית יחידה בחיים, שמפחד מפיל הצבר.

יש אף קשי בדבר קביעת המקום הנאות לאותו המנין:
כל בתי-כנסיות שבציר נהרסו וכבשם הכובש בכבישים,
רק ה-שיהל- הגדולה, המקדש-המצט, עוד שרד לו שריד לבנין,
לא הספיקו את כל אבניו לחצץ, לא יכלו לשרפן עבדישים...

ופקים אני לי המקדש מתדש, מקומם קירותיו העבים —
הם עולים לפני בכל נוי ציורם, בכל כחל השש, המרמר:
חלונות גבוהים קרוצים בקירות, וב-הסות- גרות, להקים,
ובאמצע עומדים השלטון וספסל-אליהו על-גב אלמיקר...

ועולה על-גבי הקירות המתקרה... איך זכור אןכרנה בדניו
היא היתה פרושה כרקיע גדול, כוכבים וצבים בכחולה,
ותמונות מסביב... כי אצלנו בטלוסט (כן, אצלנו, אבוי לי וניו)
לא היו ארבעה צמודים, כנהוג, לסמוך המתקרה הגדולה.

התקרה נבנתה צת בטשור־טקוב שקדו על הקלויז בסצר להדרו.
ואמר הזקן. שאיננו רוצה שיהיו יכינים-בוצזים.
ש־סִתִירוּ מִמֶּנּוּ מֵרֵאָה הָאָרוֹן בְּשָׂפָה שִׁצִיץ מִסְדְּרוֹ —
וְהֵבִיאוּ מוֹיִן בְּנָאִים גְּדוֹלִים וְשָׂאוּ מַצָּשִׁים נוֹצְזִים!

וְשָׂאוּ שָׂם סָגוּם צֶל־גְּבֵי הַסָּגוּם. כִּמִּין אֲשֶׁר תְּלוּי תוֹף הַגָּב.
וְעָלְיוּ נִשְׁעָנוּ תְּלוּיֹת הַקּוֹרוֹת. נִתְּלָתָה הַתְּקֵרָה הַכְּבֵדָה —
וְהָיָה בַּצְּמוּד הָאָדְמוֹר צֶל הַסָּף. בְּשָׂבָת. וּבְיֹמֵי יוֹם הַגָּב.
וְרָצָה אֶת כָּל יַם הַקְּרָאשִׁים שֶׁבְּקִלּוּיֹו וְהִקְיָף בְּצִיגוֹ הַצָּדָה...

וְאוֹתָם בְּנָאִים גַּם קָרוּ הַתְּקֵרָה בְּצִיר־טְלוֹסֵט בְּאוֹתָהּ הַשִּׁיקָה.
וְאוֹתָם צִירִים־אֶמְנִים גַּם צִירֹה מִמֶּשׁ בְּאוֹתָם סִמְנִים —
אִם צִיגֵי צְשׁוֹשׁוֹת וּפְנֵי כְבוֹשׁוֹת הֵן נִפְשֵׁי מִבִּיקָה־מִבִּיקָה
וְרוֹאָה כָּל צִיּוֹר וְקִשׁוֹט וְצִטוֹר. הַגְּדוֹלִים לְרַבּוֹת הַקְּטָנִים.

אֵיךְ אוֹכֵל לִפְרֵט. אֵיךְ אוֹכֵל לְתֵאֵר וּלְסַפֵּר אֶת כָּלֵם וְכִמּוֹ?
הַנִּמְרֵי וְהַנְּאִשֵׁר. הַצְּבִי. הָאָרִי. כָּל חַיָּה כְּטַבְּצָה. בַּמְעוֹנָה.
מְזֻלּוֹת הַשָּׁנָה. וְדָגְלֵי הַשִּׁבְטִים. כָּל אֶחָד מִשְׁבָּצַי בַּמְקוֹמוֹ.
וְסִמְלֵי הַחַגִּים צֶם כְּלִי־תְּשִׁמִּישָׁם. כָּל אֶחָד בַּמֶּדָּה הַנְּכֻנָּה...

בַּמִּזְרָח הָאָרוֹן הַיְּסָה מִצָּטֵר בְּתִשְׁלֵכַת־שֶׁל־צַץ נְסוּרָה.
מִצָּלְיוֹ. בַּקּוֹמָה הַשָּׁנִיָּה — הַלּוּחוֹת. בַּקּוֹמָה הַשְּׁלִישִׁית — הַכְּתָרִים.
וְלַמְּצָלָה לַמְּצָלָה — אֲשֶׁנֵּב צְבָעוֹנִין. אֲרוֹתָיו — מְזִיגָה הַדּוּרָה.
יִמְגֹן־שֶׁל־דּוֹד. הַמְּסַנֵּר בַּמְּצָגָל. מְסַלֵּק אֶת שִׁטְחוֹ לְכְתָרִים.

ויונים מרחפות שם למעלה-למעלה: מצל הארון הנשא
מתפרפרת מרגע לרגע יונה — ולעזרת הנשים, במערב:
או סנונית מצלון אל סלון כמו חץ בן חוצה האויר בטיסה
ונגזעת כמצט בארי הנוהם או בנשר גדל-הפגף...

במערב נפתחות הדלתות לרוחה, הדלתות הכבדות מצלון.
בשלוש מצלות נעלה לפלוש, הוא קריר, אפולולי וגדול:
הוא קריר מרצפת אבניו הקרות, אפולולית בו כי אין בו סלון.
שם למדנו מסי דודי פיפר חמש, שם שהינו ששה ימי חל...

ונתקין מדרגות בכניסה הראשה, כי יבואו מטף צד ישיש.
ונתקין מצלות אל עזרת-הנשים, שתינקת תוכל לעלות...
לא יהיו ספסלים, לא יהיו צמודים — צפופים צמדו איש אל איש
ומרב הצפיפות, מרב טכח-צבור, ימקרו התפלה לכלות...

למתים יש נדאי תפלה מקצרת, בלא אמינה תפלה.
ואפשר שעכשו גם שנו הנסח כמין סדר-תפלות מחדש.
מין קצור מסדור התפלות הרגילות בתוספת סמן שאלה
וסמן קריאה ופליצה ותביצה, למשל: "יתגדל ויתקדש זו"

*

סיים שנארצברט יקום הראשון מקברו וילך לעזרר רפאים...
יהודי בן-טובים וטוב-לב ותמים, עם מקצוע — עושה-ציציות:
רק מקצה הזמים, צת ירדה התצרכת בשוק הציציות פלאים.
הוא התחיל לעזור למיכל השמש והגיץ שתף לו להיות...

הוא יקח הפנס הגדול-הגדול, יצלה בו הנר ויילך,
ויגרור את בגליו סני-תל אלי-תל, בשבילים שהצלו קמשונים —
בנדאי הוא זוכר, כמאז, השמות, הפרטים, המתי ונהאיך.
איך הוקתו והוקלו-הקבלו לקבורה בבורות המונים-המונים.

לא ינקוש בפטיש. לא ידפוק במקל... בשירה מתוקה-מתוקה.
קולו הנונה-הנונה יעורר, בשיר-זמר בוכה-מתסוגן.
בדרךו בילי הסליחות בילדות, בילדות שפלה כחוקה,
עת צמד אחורי הסלון האפל ונהיה במתיקות מנגון:

עורו נא, כי בכל לילה נשמתכם עולה למעלה
למת דין וחסבון מסעלה ליוצר אור ובקר.
שטייט אויף, שטייט אויף, לעבונת הבורא,
שטייט אויף, שטייט אויף, לעבונת הבורא

ואולם, בדרךו הקשחה, לא ישבח גם אותם הפזורים מסביב,
לא בבית-הקברות — בקברים, ביצרים, הטמונים ביחידות או יחדו,
למשל, אשר קורצר מורי, שלמדני משלי בנגזון של מטיף,
וצמו הר' פינחס לסיגר רבי, שלמדני גמרא בתקף...

לא משכו את לבי אִמְרֵי השקולים-הצוללים של המלך שלמה,
לא צרב לו לנצר מוסר הַשִּׁיר, שחכמה בנשים הוא קנהל:
ואולם מה החכמתי מקל שבפית, מעני מולך במרומו,
ממעוט הקרכות ורבוי המלאכות של מורה-וסן-ומהל...

הר' פינגחס לפינגר, דרשן דק"ק טלוסקט, שלמדני גמרא בחסד —
וּכְרוּנוּ לְבַרְכָהּ! הוּי כַּמָּה אֶהְבֶּתִיו וְכַמָּה אֶת לְבִי הוּא שָׁכָה!
הוּא הֵינָה מְדַלֵּג עַל מַשְׁאוּמֵתָן וְדוֹלֵג מִנִּי-דָף אֶל־יָדָךְ
וּמְלַמְּדֵנִי דְבָרֵי אַנְדָּה מְרַנִּינִים — וְצִלִּי דְלוּגוֹ אֶהְבָּהוּ!

בְּחַיִּים הֵם הָיוּ רְחוּקִים בְּטַבָּעִם, אֶף-עַל-פִּי שִׁשְׁנֵיהֶם לִי הוּרוּ
כִּק מִסִּכַּת אַחַת — צְנִיּוֹת, הָאֶחָד עַל-פִּינֵיפֶשֶׁט, הַשֵּׁנִי עַל-פִּי דְרֵשׁ:
אֶף יַחְדָּו, יוֹם אֶחָד, מִיָּדוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַקְּלָגָס מִצָּרָם הֵם נוֹרוּ,
וְשִׁנֵּיהֶם נִקְבְּרוּ בְּמִקּוֹם בּוֹ נָפְלוּ, בְּלִבָּהּ שֶׁל הַצִּיר, בְּמִגְרֵשׁ...

אֶת רַבְּנוֹ, הֶרֶב שְׂמוּאֵל-אַבָּא חוֹדְרוֹבֵר, יִלֵּךְ לְהִבְיֵא מִרְחוֹק,
מִשְׁדוּתֵיהָ שֶׁל בְּלִיָּצָה, אוֹתוֹ וְאֶת כָּל הַעֲדָה שֶׁשָּׁלְחָה מִן הַצִּיר —
וְסַפֵּק הוּא, סִפֵּק מֵה גְדוּל, אִם אֶפְלוּ הֵמָּת, שֶׁמֶרְחֵק לוֹ כִּשְׁחֹק
וְרוּאָה וְשׁוֹמֵעַ הַכֹּל, יִגְלֶה אֶת קַבְרָם וְאֶפְרָם אִם יִבִּיר...

אֶף רַבְּנוֹ נִדְּאִי יִצְטַבֵּר מֵאֶפְרוֹ וַיִּרְקוּם קֶצֶת בְּשָׂר וּגְיָדִין,
וַיִּצְמַד בְּבֶר מוֹקֵן עַל הַחַל, לְקַבֵּל אֶת פָּנָיו שֶׁל סִיִּים הַשְּׂמֵשׁ...
עוֹדוֹ עָלַם, הִטְלָה עַל שִׁכְמוֹ הַמְּשֻׁרָה וְאֶמְרוּ לוֹ יוֹרֵה וַיִּדִּין —
יִרְשֵׁת רַבְּנוֹת מֵאֶבְיוֹ הַגְּדוּל, שֶׁנִּשְׁרַף בְּחֵלִי-רַע בְּחֵשֶׁשׁ.

וּמִוִּרְנוֹ-רַבְּנוֹ יֵשֵׁב וְלֵמֵד, כְּמוֹ נֶצֶר בְּחֶדֶר לִוְמֵד,
מִ-זִּלְמָן הַמְּלַמֵּד הַמְּלַמְּדֵן הַגְּדוּל, שֶׁאֵלֵינוּ נִתְּצָה מִמֶּרְחֵק:
וּבְכֹל הַדְּבָר הַקָּשֶׁה שֶׁנִּשְׁאַל — לֹא הֵינָה מְתַצֵּל, וְעוֹמֵד
וְנוֹסֵעַ לְשִׂאוֹל בְּזִאֲלִישׁטְשִׁיק מִפִּי הָרַ"י, לִיבְלִי דִבְרוֹן הַרְבֵּה-ג.

בך-הנפש, הרחיק את עצמו ממחלקת, מפל שךרה שפציר,
וקיה מדקדק להקדים „בקר טוב” ובשלום בעל-בית לךרוש,
ונקנס בשיתה עם כל נצר בקלויו, וכשנה בשנה עם צפיר —
מצשה, ברכתיו בקרוב והשיב בתמימות, ואני גלוי-ראשו

ואני מתחרט שהיינו, לצים, מסקים נאומי הנלצג
שנשא ביום גימל במאי או לכבוד המרשל של פולין, יום-לדה;
לא ידע להטיף נאומים כמוצד ולךרוש בקרבים ביום חג,
אך ידע להטיף תנחומים ביום שד וללכת בראש העדה...

ביותר הוא כבד את אמו הגבירה, התמירה ואמרת קבוד;
היא הייתה בקרית מזימם שפצרו ונושאת את קבוד בית-הרב,
קשבאו לקחת לפלוצ קלם היא נצכה על הסף קרב הוד
ואמרה: לא אלףו אם למות, הרי קאנו—והיא מתה בשם, על הסף...

בנדאי יתנצנצ עליה בנה, זה הנן היותר לה קרוב,
וילף לקראתה בצניו התמימות, בןקנן האדם, בוריו,
ויאמר לה, בנכד מבין הנקדים: „בקר טוב לך, אמי, בקר טובי” —
ועל-כן הוא יעור ויעורר העדה שפבלוצ ללכת לסלוקסט...

ברוך-איציק ויטשקא, הוא ראש הקהל בצירנו צפרות בשנים,
יצטרף השמש לספשו במחנה-הענוי ביאנובסקה בלבוב;
הוא בקח אל בנו, אל בתו, וכלם, לרבות הנקדים הקטנים,
בנדאי נלקחו למחנה הנודע וצנו ושלחו ללא-שוב.

ממשפחת שופים גדולים. בר־צבקה. בר־אָרְנֵן וּשְׁכִיל — בְּהַסְמָה.
אך ידוע היה לאנשי שלומנו, גם לי הוא נודע, הספור:
בתחלה, קשקא לעירנו — חמן שמשון קלין בעלה של אסתר —
החזיק בהשאי, בשדה קטנה מיחדת, פסוקים עם, באור...

והנה, אותו בקר, שעה שהיו סבורים שאסתר אבודה,
שתימה מקשה כך ללדת את דוגיה — זה יום שלישי ויותר —
התהלך שמשון קלין בדירה וחפש, וכך כל סנה חשודה,
ולבסוף הוא מוצא השדה הנגונה וספריו של, אותו העוכר!

ומיד הוא פומס סלון — ביום חרף וקר — לסער הגדולה,
ומעוף הנכרכים אל השלג הצח וצופק לו: רצחם אותה...
ופתאם מסדר היולדת נשמעת צנחה מתגברת, עולה,
ובעוד רגעים: מזל טוב! יש בתו וניקה היא, שאין כמותה!

ואמנם, היא יפתה, ואפשר שלמען הבת הארצית הנאה
הוא צנב אותה, בת־השמים, רסק מספרי השקלה ומינות:
עם כל זה, לאחר רב שנים, בימי עוד, בסתר, עיני בהנאה,
ובחוקרות, הסולל את שיבי ראשונים הוא קרא ואמר מיניות...

מאיר קליין, שפפו לנכסים וגיטו, הוא הראש־וראשון שבפיר,
מחור־קטקוב, בא, שם נחבא במסתר ושם מת והובא לקבורה,
הוא כרח מתוך פחד מפני הצבא האדם, שהגלה כל עשיר —
לא רצה שיגלוהו גלות שניה לסיביר הרחוקה, הנפורה.

הוא הנה שם בימי המלחמה ההיא, עם ויטשקא יחדו, צרבות...
וקורו גמזכים מאזוב... אך קורו נכסיהם — וסור גם זינם;
ואם כי הצרכו לשלם למלכות רב מסים, ארנוניות מרבות,
נחשבו בצלי-אחזות, נהגו באדנות והודיעו טיכם.

ושניהם במנרח של הקלויו, באגף הדרום, באגף הצפון...
ולמאיר, כך הנה מקבל, ממתינים בתפלה, בשפת ובחל...
על הנהג הנה התבנו וקבל לא אסד מן בני-הסרון;
אם אדם ממנהר אל ביתו, לילדיו, ואם סתם מבקש לאכול?

וביחוד התבצמו על צרכו לאסר ביום-חל, ואחור הנפר,
וללכת לפני התפלה לטרפיק ולקרוא את ה-בוילא-תחלה...
ואולם הקריאה בצתון היא היתה לו בצורך חשוב וצורך;
צניני פרצלצ'יא, ריפורמא אנגרית, מה פס הרשות מטילה?

הוא הנה מאנשי-אגדת ישראל, וצתון הוא קרא פולני,
ואולם ציוני... הוא הנה ציוני, מן הסוג, ציוני הלכות...
לו יכלתי, אמר לי, הנצר, בשקט ובלא שום צנין קולני
לצקור נחלומינו מקאן, מפולין, ולשאתן אלי ארץ-אבות?

וטקלובקה, ליסובצה, אדנות הן, תסבור, ואנחנו, בצלי-אחזות?
לא אדנות רק צבדות הן! מסים ומסים ומסים! כמקבש, מטחטהו
לקאורה — אדונים, למצשה — צבדים שהגשו אונגיהם למוזנה,
השדות, היצרות — לא למפור, לא לחלוק — רק הלחם נשאר לפלטה.

רק הלחם בלבד... בסופו של דבר, לא היה לו גם לחם בקר.
ובחורוסטקוב הוא מת בן צב, הנגיד והגביר הראשון בקהילה
וכן שצדשו אין לו כלום ואיננו עוד בעל-רכוש כל-צדק,
והפצם לא עוד לו ימתינו—נדאי? ונדרו? ויבוא לתפלה...

נצנקהל שפיצר היה מעולם מודרני לתפלה ומקדים ונכנס.
הוא הבעל-מוסף של הקלוזי, ועם כל הטענות שטענו מתנגדיו,
היה בעל הנסח המברך וחתוף-הדבור הכרור, ומאז
צלה הוא — נתרבו בקרבת-הנשים הנשים המוצאות את הדרך.

הוא קבל מהרש-קופל עצמו! לא למדן, אך יודע פרוש המלים.
הוא היה משבץ הפסוקים כראוי ומטעים מה שיש להטעים:
והפל בקול רם וזקן, ומלא כל הקלוזי דבוריו הצלילים,
והודרים הקולות צד אונני הנשים — ופניו להטים-להטים...

משום כך, באמת, רגנו אחריו, והיו לחושים וצחוק...
ביחוד הרשל מייאר בקש לפסלו, בצטיו של אותו מצשה,
שכאיהו צדים מתנשק עם גיטה, אורחתו ממקום הרחוק,
והיו בזה רב שאלות-ותשובות... אך הקול על הפל מכסהו

עוד אראנו עומד מצטף בטלית, במוסף של שבת רגילה.
מרחק כמו צעד לפני העמוד ומרגל על רגל צועד —
גם על-כך אז היו מרגנים: מה החפש הזה אצל בעל-תפלה
ואולם צת קולו ונסחו מתרגנים באוני — לקבי בי רועד...

וצל-כן הוא יהיה בצל-מוסף גם עקשו, למתים, בתפלת הלחשים.
אף על פי שהקול הגדול לא דרוש — הנסח הוא עודו יחשב.
והפעם אין עוד שום חשש להרהור. אם יפור את עזרת הנשים,
בנדאי יתפלל כנרא הנמור, בשברון ובקמתח הלב — — —

אנטשל ספר, ה"שולפטר", לא יתנגד... הוא יסכים לדבר, בנדאי
מסוחרים הסוסים, ונבה משכם ומצלה מצל פל העם,
קישרו ובתקף דברו הנשמע הוא וכה ונקטר לגבאי,
אך ידע את מעוט תורתו ונזהר בכבודו של מלמיד החכם.

הגדול באחיו, סוחרים הנממות, נתכבדו בכבודו גם כלם,
הטו שכם לשאת ותקמו לתקון בדק בית-התפלה הנזוק—
קנימו נתנצבו הךלתות והושבו גם גדרות הארון לגבולם,
קנימו נתקנו סס-הכסף, ה"יד", הקתרים ובראשם מיני-זוג.

מה-נזהר בצמדו בשבת או בחג לשמאלו של הבצל-קורא,
מחלק צליות נכבדות ופחותות, מכהן ועד להפטורה,
ומביט מנקהו ומשגים סביב — נאבוי לסוחר-ומורה,
שהתיר לצצמו לשוסס בקול בשעה של קריאת התורהו

ומוזר, אף עקשו לי נדמה פי רק הוא, הוא בלבד הוא האיש שהתח
המתאים ונאוי למשרת הכבוד של גבאי-הראשון שב-שיהל...
אנטשל ספר — גם הוא לי הפך אנדה, וכלו אורירי כבדנה,
ולא עוד הוא ישמיצ כרצם קולו ולא עוד ב, שה שטילו הוא יבהיל...

לינר נאלצר, הוא בעל-המוסף של הקלינל דוין שניק. יגש לשקרית.
בתינו גם היה מצדן ורופף וכלו לא מצלמא הדין.
וציניו-היונים מביטות למרתק, אל מחוץ ונהיה באחרית,
ונבאי לו סיע גם מותו-בקדשה את עצמו עוד יותר לצדן...

קומתו זמוכה וכלו צצצוצי, מצטף בטלית צטורה.
משעה שנגש לצמוד ונצב — וצמד בנציב ולא זו.
לא הניצ ראשו הקטן המצטר. קומתו הקטנה נהדורה.
כך הקול מפכה בטליל המכה ניוצא מה מתוק ומה צו

בסוידובה הוא נר, ומזג את למוד התורה עם חנר המזינה.
ואף קדם הפסח קבע מסתרו בציר-טלוקט, ביינות למנהדרים.
הגזיים בצצמם, השבנים הטובים, על בצפתם הם צרכו הרינה,
והרגו יום אחד היהודים, שלקדם בחדרי קלשונים, במצדדים.

והשליכו בלם אל קברות הסוסים... בתחלה, בימים ראשונים
אחר-כך, בשכחה מסלוקט צגלה טעונה ארונות של מתים,
לאסוף הקדושים לקבורה כראוי — הם הרימו נגדם קלשונים
ואמרו: הנוצצ בהם — יתרג באו הם קלשונים ואתים!

עם כל זה, הוא נרגיש מעצמו בשעה... מצדו לא תהיה מניפה!
הוא יבוא ויביל צדתו הקטנה מסוידובה בצעד זריז...
וגם יידיל בנו יסיעו בתחלה — הסריף וצדין-השמיצה.
שקמיד הוא נבק באביו ודרכיו נידו מידו לא הזיו.

משה וילנר. ידוע — סגולה היא שלו. בין בחל, בין בסיג ושבט.
חזקה משנים מרבות, וצל כך מעולם לא היה שום עורר.
עוד צקשו. בתונה של שבת לפנות צרב. אשמע את ה- אפה אסד-
בקולו משתפף אל לבי עם האנם של שול המצרב הבורר...

עוד אחת לו היתה חזקה: המכירה הפמבית בשמחת התורה.
חגוני נאמן בחנות בביתו. דבורו ממתן וכבוד —
במכירת - המפטייר שלכל השנה - ושאר כל מיני ה- פחורה-
הצלה את המחיר והפקיצ השצר מכש כמגר שקלוד...

איתה רטט היה מעורר במקום הזה. במתום הרבו
ואולם הוא ידע גם גבול. ופצמים שהיה מודרו ופוטרי:
ובפעם השלישית — בראשית המקח. וממהר ומסיים בחסוף.
בשעה שיצע שאסור לקונה להוסיף ולמת עוד יותר.

מפטר יחסין. בן של רב וגיסו של אסד הנאונים בפולין.
לא היה חד-המט. אולם הוא צבד את השם. ובכל לבבו.
מי צור כעבדו של מקום? הוא טען: להשמיד הם אינם יכולין.
לחנם מבחילים בקהלה. עוד תהיה הצלה. שיוצה עוד תבוא:

נאפלו שעה שהובילו אותו אל הזמלפלץ. אל אלפים.
ועק הוא נצמו עוד אסד: השם הוא האלקים! השם הוא האלקים
והנאצי מצליח בפרגול. והדם מורגף נטפים-נטפים.
והנאצי מוסיף ומלקה. ושניהם מוסיפים כך לזעוק ולזקים...

יִצְנָקֶל שָׁרֵל יִהְיֶה בְּעַל-תּוֹקֵעַ. בְּשִׂיחַל תִּקְעַה הוּא בְּשָׁנִים אַחֲרוֹנוֹת,
וְגַם בְּעַל-קוֹרָא הוּא יִהְיֶה, הוּא יוֹדֵעַ לְקוֹרָא, וְעַל-פִּי הַדְּקֻדּוֹ
אָמְנָם בֵּן, הוּא הֵיךְ צִיּוֹנִי, וְסִתְמִי, וְהָיוּ לוֹ מִיָּגִי - רְצִיּוֹנוֹת.
וְאוּלָּם הוּא הֵיךְ גַּם יִבְרָא וְשָׁלֵם, וְלֹא רַב בּוֹ הֵיךְ הַסְּקָפוֹק.

עוֹד אֲנֹכִי אֵיךְ צִמַּד וְקָרָא בְּעוֹרֵת-הַנְּשִׂיִם שֶׁבִטְשׁוֹרְקָבֶר קְלוּיז
בְּשִׁמְסַת-הַתּוֹרָה. בְּמִנְיָן-לְשָׁעָה הַמִּיָּסֵד לְצִצְרִים שְׁבִדוֹר.
שָׁם הָיוּ מְנַדְרִים רַק ל-קָרֵן קִנְמַת. וְכַב עוֹד מִזֶּה - אֵינָה עוֹז -
שֶׁבְמִקּוֹם לְאַדְמוֹר שָׁם עָשׂוּ - מִי שְׁבַנְךָ לְאֹאֵב-בְּגִימִין-תִּיאוֹדוֹר

הַמְכַנֶּה דוֹקטוֹר הַרְצֵל... לְאֵט וּבְרַב חֲשִׁיבוֹת הוּא מְטַעֵם הַסְּעָמִים,
וְקוֹרָא בְּאֵנִיּוֹ שֶׁל כָּל נֹצֵר עוֹלָה אֶת דְּבָרֵי הַבְּרָכָה חֲלִילָה.
כְּמוֹ הוּא הָרָאשׁוֹן וְכִמוֹ לֹא קָרָא הַפְּסוּקִים זֶה עֲשֵׂרוֹת פְּעָמִים -
הוּא הֵיךְ כְּבִד-רָאשׁ לְעוֹלָם וּבְכַל, בְּסִיִּים, בְּקִרְיָא, בְּתַפְלָה

מְקַשֵּׁר לְחֲנוּת הַקְּטָנָה, הַסְּתַפֵּק בְּמַרְכָּז רִוְחָנִי וּבְצִבְרִית,
וּבְנֹו הוּא גִדֵּל לְסִיִּים בְּצִיּוֹן וּפְטָמוֹ בְּתוֹרָה כְּמוֹ שׁוֹר.
אֵיךְ נְדָמָה לִי, כִּי שְׁנָצַב עַל סְתָמָה שֶׁל חֲנוּת הַעוֹרוֹת וְהַבֵּיט -
הוּא צָפָה לֹא לְגוֹי שֶׁיָּבֹא, רַק צָפָה לְצַנִּי וְרוֹכֵב עַל חֲמוֹר...

יָפָה נֶפֶשׁ, צִדָּד אֶת עֲצָמוֹ כָּל יָמָיו, לֹא הֵיךְ מְעַרֵב בְּצִבּוֹר,
וְאוּלָּי מְשׁוֹם כֵּן הוּא זָכָה וּבְטִיפּוֹס הוּא מֵת בִּיחִידוֹת, כְּבִדוֹד;
הוּא הוֹבֵל בְּעֲגָלָה שֶׁהֵימָּה בְּכָל בֹּקֵר אוֹסֶסֶת מֵתִים לְקִבּוֹר,
וְאַפְשָׁר שֶׁבְּאוֹתָם הֵימָּם עוֹד כָּרוּ לְכָל בֵּר-מִנְיָן קָבֵר לְחוּד...

הר' שמשלי ה'ר, מנזע צירין קדישין, גאונים, צדיקים,
יעלה ללוי אף הפעם, כמו במגן הצעירים העושים.
הוא קצם על אותם הדו חים את הקץ, לפעלת הצעירים מזיקים
ותולים את הכל במשים, והם בעלה של מלכות הם חוסים.

הוא עצמו הן יכל צדיקות לעשות, אף נעשה חנוני קטנטן...
הוא מפסיק אמירת התהלים ביחידות ונקנס בוכוס חמים:
.ואם כן, אם משים יבוא, לא צריך להקביל את פני הסתן
לא צריך להכין, לא צריך לעשות, רק לרחות לאחריה הימים

הוא אהב להביא סדרשי פליצה המבברים בענין הגא'ה,
ושמה של ארצנו בטא בבקירות, לא הקליע, כמו שנהוג.
אסרו-סג, מקחבת יום שמסת-התורה, הוא יצא עם רבכת בלה,
מן העקציה ביי'ת, ואולי דסקו לו הקץ והגיצ סניק — —

קבל בקר ובקר שומע אני קול שופר בא מהל מאיר,
ויודע אני שהגיצ אלול והלב מתרגש והולם,
נאלול של ציר-סלוקט מתעורר בגפשי ועולם של מתים הוא מציר,
נציני עצומות ופני דמומות והמס הזנה וחולם.

נאני מצרף המגן בצירי, בצירי הקחוקה, המטה,
וכמו מין גבאי לא-נגסר, אחרון, בן אדאג לכל פרט ופגון,
ומחלק תפקידים-תפקידים לדמיות ששרדו בגפשי לפלטה,
שמאום לא יחסר בענת הרפאים, בסויון דמיוני, במגן.

מי נמי שם יגש בכל יום לצמוד — שחריות. מוספים ומנחות.
מי נמי יקרא לעלות לתורה. בין בואו בין בגימל גברי.
ונאפלו לפני פסוקי דזמרא — מי יגש ויאמר הנכבות.
מי נאה לו ערבית התפלל, ולא כל שכן מי שם יאמר כל נדרי...

ונאני מחשב את חשבון הקהל. את מספר הנכאים לתפלה:
מן האקציה אלף. יו"ד דלת אלול ת"ו-שי"ן ביי"ת — המאות השלש.
הם לאוסוידלונג (עוד לא הבינו היטב את פרוש הדבר בתפלה)
ברכבת אל בלונז שלחו ראשונים. למנן הם יבואו בראש.

מן האקציה ביי"ת. כמו תשע מאות. למחנת יום שמחת התורה
ת"ו-שי"ן גימל. מבני המקום ומבני המקומות הסמוכים בפסקה.
ברכבת אף המה אל בלונז שלחו (והפצם גודע המורא).
הם היו השניים לשלוח מטלוסט. הם יהיו השניים לשיבה.

ובאקציה גימל. כ"ף-בי"ת באיר ובשנת התש"ג ליצירה.
נהרגו בשלשה אלפים. אנשים ונשים וילדים וקרות.
הם אספו במגרש בטבור של הציר והורצו בקתות בדהינה.
במורה. על הגשר. נשוב במורה. ובהר. עד אל בית-הקברות.

ובבית-הקברות הם מצאו את הקבר פרוי וגלוי בצדם
חפרוהו ששים גברים מגברי ישראל בקדם הרפה:
תפלה צמקה. ארפה-ארפה. ורחבה כארכו של אדם.
ומצל זה הבור מין מצברת של לוח נטוי משפה אל שפה.

והפשיטו אותם, והבציטו אותם למצבת הזאת בשורה.
והמיתו אותם בקמוץ של כדור לשבצה בקל טור וששה.
והפלו מצל גב המצבת לבור והנחו בתחם לקבורה.
והקפיד המנים אותם והפריד בילדים בין האיש לאשה.

ובאקציה דלית, בגימל סיון באותה השנה. עוד נוסף
שם הבור האחרון הגדול, בור-הקבר לאלף נפשות האדם.
לא היה שם עוד מי שיקפיד ויפריד בין אשה ובין גבר בטף.
וקדין הירוי דין הטי הנופל — הוא נתקן וטובע בדם.

נוספים עליהם חללי המחנות רון-נובקה. הולובציינצה ועוד.
נוספים עליהם מתי טיפוס, רצב, הקפואים בתוף בונקר קדר.
נוספים עליהם רצוחי במחבוא סידי גוי בגרונן ובמוט.
נוספים עליהם הרוגי הפצצות לפני פסח בשנת המשד — — —

הם יבואו כלם צטופי טליות, ואם גם טליות שאולות...
הם יבואו כלם צטופי תכריכים, ואם פי תכריכים שאולים.
האפשר שיבואו כמו שהלכו במותם? הגזיות הנפולות
אל הבור — מן הבור כן מצאנה? גופות צרמים ובדקם טבולים...?

כך אני מהרהר כל היום, ובליל נטולה מנפשי מנוחה —
הם באים לתפלה... תקהל הגדול... וקרב... וכל בעל תפקיד...
הם עובדים, ושומע אני לחשם... בלא קץ ובלא סוף תהלוכה...
אך לפקוס ציגים אינני מצו, ואני מתירא מהביט — — —

להסיים הדצת. הריני גומר וסודר עניני התפלה:

נצילה ותפלל יוסל שילךך השׁוׁב. אברך־משי ופה של זקבו
חיים שנארצבארט. הוא חיים שמש. מתהלך מסביב. בקמוך לנצילה.
ואחריי הולך ויקטור הגוי. למקן הנזרות הנזקפים בטיקסוף...

מה־רבים. מה־רבים הנזרות הדולקים... איך אפשר שהם לא יטפספו
נחרי צריכים לטפסוף! צריכים להתפרב בדמעות המתים...
אך ביו־ךך וביו־ךך. הנה ויקטור הגוי מתהלך. מתהלך כאן אף הוא...
הוא רומס במגנף הקבד את הקש... ועומס על שכמו האתים...

ויודע אני בשלמה מגפיו כבדים הם כל־ךך ורטבים.
לשם מה הוא נושא הכלים על שכמו... הלא הוא—הוא שומר הקברים.
ובאקציה גימל שקעו זה על זה ירויים מרבים־מרבבים.
והדם. עודו חם. מבצבצ ופורץ ונשסף מסביב לצברים...

והולך הוא. זה ויקטור. זה גוי־הקברות. בצל הלב הנחום. התמים.
ועודר בקל יום וגודר הדמים מסביב. כל יוכלו השפך —
ונובצים הם פחתם כמזנן מתגבר. מבצבצים־מבצבצים הדמים.
כמו דוד אדירים ששפתו בו מבשיל ויבצבצע ונתום ירמח — — —

לפנות בקר אני מתעורר וציני קרועות ופני דמועות.
כחלום מתעופף ונצלם כל מגזן־המתים הדמוי. הקדוי.
רק הדם הרותם בידוד האדיר מבצבצע בועות ובועות.
רק הדם הרותם איננו נצלם ונקט לצניגים גלוי — — —